

mgr inż. Magdalena Węgrzyn

Zakład Bezpieczeństwa i Higieny Pracy

Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego

Szkoły Głównej Służby Pożarniczej

Analiza danych dotyczących przyczyn wypadków przy pracy oraz liczby osób poszkodowanych w tych wypadkach w Polsce, w latach 2010–2015

Abstrakt

W artykule przypomniano podstawowe definicje związane z tematyką wypadków przy pracy, a także zasady sporządzania dokumentacji powypadkowej. Następnie przedstawiono i poddano analizie wybrane dane statystyczne dotyczące wypadków przy pracy, które zostały zarejestrowane przez Główny Urząd Statystyczny za pomocą formularza „Statystycznej Karty Wypadków przy Pracy Z-KW”. Przeanalizowano liczbę poszkodowanych w wypadkach przy pracy, w tym także w wypadkach śmiertelnych i ciężkich w latach 2010–2015. Skupiono się szczególnie na analizie przyczyn wypadków. Podjęto próbę znalezienia głównych przyczyn wypadków przy pracy w Polsce w założonym przedziale czasowym.

Słowa kluczowe: wypadki przy pracy, statystyki, przyczyny

Data Analysis Considering the Number of Victims and Causes of Accidents Happened in Poland in 2010–2015

Abstract

The article discusses the basic definitions related to the topic of accidents at work, as well as the rules for making the accident reports. Then the author has presented and analyzed the selected statistical data on accidents at work which have been registered by the Polish Central Statistical Office(GUS) using the form “Accident Statistical Card”. The number of victims injured in the accidents at work, including

the fatal and serious ones, happened in 2010 to 2015, was analyzed. The paper especially focuses on the analysis of the causes of accidents. An attempt was made to find the main causes of accidents in Poland happened the given time.

Keywords: accidents at work, statistics, causes

Wprowadzenie

Celem niniejszego artykułu jest przypomnienie podstawowych definicji związanych z tematyką wypadków przy pracy oraz zasad sporządzania dokumentacji powypadkowej oraz przeanalizowanie liczby osób poszkodowanych i przyczyn wypadków przy pracy w Polsce w latach 2010–2015. Wnioski płynące z tej analizy mają mieć charakter profilaktyczny.

Wypadki przy pracy, oprócz aspektu społecznego, a zwłaszcza humanitarnego, wywołują skutki ekonomiczne zarówno dla osób poszkodowanych i ich rodzin, jak i przedsiębiorstw oraz całego społeczeństwa. Straty, jakie ponoszą poszkodowani w wypadkach przy pracy oraz ich rodziny, są częściowo rekompensowane świadczeniami pieniężnymi i rzeczowymi przekazywanymi przez pracodawców, ZUS lub ze strony państwa. W wyniku wypadków straty ponoszą również przedsiębiorstwa. Starty te związane są m.in. ze straconym czasem pracy, niższą wydajnością i jakością wykonywanej pracy oraz zaburzeniami toku produkcji, które podrażają jej koszt i wpływają negatywnie na wizerunek firmy.

Znaczna część kosztów wypadków ponoszona jest przez całe społeczeństwo. Urazy spowodowane wypadkami zwiększają m.in. zapotrzebowanie na różne usługi sektora publicznego, np. usługi służby zdrowia. Koszty te są trudne do oszacowania, a w związku z tym najmniej uświadamia je sobie społeczeństwo [1]. Wypadki przy pracy stanowią znaczne obciążenie Produktu Krajowego Brutto (PKB) poszczególnych krajów uprzemysłowionych i wynoszą według danych Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) 4% PKB, a według Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy w 15 „starych” krajach Unii Europejskiej od 2,6% do 5,9% PKB [2].

W Polsce corocznie ma miejsce kilkadziesiąt tysięcy wypadków przy pracy, w wyniku których śmierć ponosi około pół tysiąca osób, a wiele ofiar staje się osobami niepełnosprawnymi. W 2008 r. koszty świadczeń pieniężnych

wypłaconych przez ZUS z tytułu rent inwalidzkich i rodzinnych, jednorazowych odszkodowań, zasiłków chorobowych, świadczeń rehabilitacyjnych w związku z wypadkami przy pracy i chorobami zawodowymi wyniosły 4,7 mld zł. Natomiast całkowite koszty ponoszone przez państwo w wyniku wypadków przy pracy i chorób zawodowych są 4–5-krotnie większe (dane Rady Ochrony Pracy przy sejmie RP). Dla budżetu państwa, a co za tym idzie całego społeczeństwa, jest to więc bardzo dotkliwy wydatek. [9]

Ze względu na wysokie koszty wypadków przy pracy, a także konieczność realizowania przez Polskę strategii Unii Europejskiej, która zakłada obniżanie liczby wypadków przy pracy, należy skupić się na działalności profilaktycznej zarówno w skali mikro-, jak i makroekonomicznej w celu utworzenia i utrzymania odpowiedniego stanu bezpieczeństwa pracy.

1. Wypadek przy pracy

Definicja wypadku przy pracy, której używa się do celów ubezpieczeniowych, a także statystycznych, zawarta jest w Ustawie z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych [3]. Zgodnie z nią, wypadek przy pracy to nagłe zdarzenie, wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą:

- podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych;
- podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia;
- w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wykonującego ze stosunku pracy.

W ustawie tej zdefiniowano również pojęcia: wypadek śmiertelny, wypadek ciężki oraz wypadek zbiorowy. Definiuje się te pojęcia następująco:

- Wypadek śmiertelny przy pracy to taki, w wyniku którego nastąpiła śmierć w okresie nieprzekraczającym sześć miesięcy od dnia wypadku.
- Wypadek ciężki to taki, w wyniku którego nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, jak: utrata wzroku, słuchu, mowy, zdolności rozrodczej lub inne uszkodzenie ciała albo rozstrój zdrowia, naruszające podstawowe funkcje organizmu, a także choroba nieuleczalna lub zagrażająca życiu,

trwała choroba psychiczna, całkowita lub częściowa niezdolność do pracy w zawodzie albo trwale, istotne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała.

- Wypadek zbiorowy to taki, któremu w wyniku tego samego zdarzenia uległy co najmniej dwie osoby.

Na równi z wypadkiem przy pracy, w zakresie uprawnień do świadczeń określonych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, traktuje się wypadek, któremu pracownik uległ:

- w czasie podróży służbowej,
- podczas szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony,
- przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające u pracodawcy organizacje związkowe [3].

2. Ustalenie okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy oraz sporządzenie dokumentacji powypadkowej

Zgodnie z art. 234 Ustawy Kodeks pracy [4], gdy dojdzie do wypadku przy pracy w przedsiębiorstwie, pracodawca jest zobowiązany:

- podjąć niezbędne działania eliminujące lub ograniczające zagrożenie,
- zapewnić udzielenie pierwszej pomocy osobom poszkodowanym ,
- ustalić w przewidzianym trybie okoliczności i przyczyny wypadku;
- zastosować odpowiednie środki zapobiegające podobnym wypadkom;
- zawiadomić właściwego okręgowego inspektora pracy i prokuratora o śmiertelnym, ciężkim lub zbiorowym wypadku przy pracy oraz każdym innym wypadku, który wywołał wymienione skutki, mającym związek z pracą, jeżeli może być uznany za wypadek przy pracy [4].

Pracodawca jest zobowiązany powołać zespół powypadkowy, który ustali okoliczności i przyczyny wypadku. Zespół ten bezzwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o wypadku ustala jego okoliczności i przyczyny, a następnie, nie później niż w ciągu 14 dni od dnia uzyskania zawiadomienia, sporządza protokół ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku, zwany „protokołem powypadkowym”. Następnie protokół powypadkowy przekazywany jest pracodawcy w celu zatwierdzenia wskazanego dokumentu. Zespół powypadkowy jest zobowiązany zapoznać poszkodowanego z treścią tego protokołu przed jego zatwierdzeniem (a w przypadku śmierci poszkodowanego należy zapoznać z treścią protokołu członka rodziny zmarłego) [5].

Ustalając okoliczności i przyczyny wypadku, należy kierować się następującymi definicjami, a także klasyfikacjami, zawartymi w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 7 stycznia 2009 r. w sprawie statystycznej karty wypadku przy pracy [6]:

- Przyczyny wypadku są to wszelkie braki i nieprawidłowości, które bezpośrednio lub pośrednio przyczyniły się do powstania wypadku, związane z czynnikami materialnymi (technicznymi), z ogólną organizacją pracy w zakładzie lub organizacją stanowiska pracy oraz związane z pracownikiem.
- Wydarzenie powodujące uraz opisuje, w jaki sposób poszkodowany doznał urazu (fizycznego lub psychicznego) spowodowanego przez czynnik materialny.
- Wydarzenie będące odchyleniem od stanu normalnego to wydarzenie niezgodne z właściwym przebiegiem procesu pracy, które spowodowało wypadek.
- Czynność wykonywana przez poszkodowanego w chwili wypadku to czynność wykonywana przez poszkodowanego w sposób zamierzony, bezpośrednio przed wypadkiem [6].

Na podstawie zatwierdzonego protokołu ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy, zwanego „protokołem powypadkowym” albo na podstawie karty wypadku, w których to dokumentach stwierdzono, że zaistniały wypadek jest wypadkiem przy pracy albo wypadkiem traktowanym na równi z wypadkiem przy pracy, sporządza się statystyczną kartę wypadku przy pracy Z-KW.

Statystyczną kartę wypadku sporządza się według objaśnień, klasyfikacji i oznaczeń kodowych do wypełnienia tej karty, które są zawarte w rozporządzeniu [6].

Część pierwszą statystycznej karty wypadku sporządza się nie później niż w terminie 14 dni roboczych od dnia, w którym został zatwierdzony protokół powypadkowy, lub w którym sporządzono kartę wypadku. Natomiast część drugą tego dokumentu sporządza się w terminie umożliwiającym zachowanie terminu jej przekazania.

Jeśli chodzi o termin przekazania statystycznej karty wypadku, to jej pierwszą część pracodawca powinien przekazać w terminie do 15. dnia roboczego miesiąca następującego po miesiącu, w którym został zatwierdzony protokół powypadkowy lub w którym sporządzono kartę wypadku.

Część druga natomiast powinna być przekazana nie później niż z upływem sześciu miesięcy od dnia zatwierdzenia protokołu powypadkowego lub dnia sporządzenia karty wypadku.

Statystyczną kartę wypadku przekazuje się w formie elektronicznej na portal sprawozdawczy Głównego Urzędu Statystycznego lub oryginał sporządzony w formie pisemnej do Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy [7].

3. Badanie statystyczne danych o wypadkach przy pracy.

W Polsce informacje o wypadkach przy pracy (wyłączając wypadki w indywidualnych gospodarstwach rolnych) są zbierane przez Główny Urząd Statystyczny, przy wykorzystaniu statystycznej karty wypadku przy pracy. Badaniem statystycznym są objęte wszystkie wypadki przy pracy oraz wypadki zrównane z wypadkami przy pracy. Jeden wypadek przy pracy, to wypadek każdej pracującej osoby, poszkodowanej w wypadku indywidualnym jak również zbiorowym.

Statystyczne badania wypadków przy pracy dotyczą osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy, pracujących w jednostkach gospodarki narodowej, z wyjątkiem jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, w których informacje o wypadkach przy pracy gromadzone przez GUS dotyczą tylko pracowników cywilnych. Podmioty zobowiązane do składania statystycznej karty wypadku to osoby prawne, jednostki niemające osobowości prawnej, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – według jednostek lokalnych, a także indywidualne gospodarstwa rolne zatrudniające pracowników najemnych ubezpieczonych w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych – w przypadku wystąpienia wypadku przy pracy. Podmioty te mają obowiązek przekazać statystyczną kartę wypadku przy pracy zgodnie z przepisami prawa, po zatwierdzeniu protokołu powypadkowego lub karty wypadku.

Uzupełnieniem badań statystycznych, prowadzonych przez GUS, dotyczących wypadków przy pracy, są dane o wypadkach w indywidualnych gospodarstwach rolnych uzyskane z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Zgodnie z prawem, każdy wypadek przy pracy rolniczej powinien być zgłoszony do właściwej jednostki organizacyjnej KRUS. Po przeprowadzeniu przez pracowników KRUS postępowania powypadkowego i sporządzeniu protokołu powypadkowego dane o wypadkach przy pracy są publikowane przez KRUS i przekazywane m.in. do GUS.

Wykorzystując statystyczną kartę wypadku przy pracy, GUS gromadzi dane dotyczące:

- pracodawcy, u którego zdarzył się wypadek przy pracy (działalność gospodarcza, wielkość przedsiębiorstwa);
- osoby poszkodowanej (nazwisko, płeć, data urodzenia, narodowość, status zatrudnienia, zawód, godziny przepracowane od podjęcia pracy do wypadku, staż na stanowisku pracy, szkolenie);
- skutków wypadku przy pracy (znanych w momencie wypełniania karty, jak i rzeczywistych skutków wypadku, takich jak rodzaj urazu, umiejscowienie urazu, niezdolność do pracy w dniach kalendarzowych, straty czasu pracy innych osób, szacunkowe straty materialne spowodowane wypadkiem);
- przebiegu i okoliczności wypadku przy pracy (położenie geograficzne miejsca wypadku, data, godzina, proces pracy, miejsce powstania wypadku, ogólna charakterystyka miejsca wypadku, czynność wykonywana przez poszkodowanego w chwili wypadku, czynnik związany z czynnością wykonywaną przez poszkodowanego w chwili wypadku, wydarzenie będące odchyleniem od stanu normalnego, czynnik związany z odchyleniem, wydarzenie powodujące uraz, źródło urazu);
- przyczyny wypadku.

Statystyczna karta wypadków przy pracy zawiera wszystkie informacje przewidziane w europejskich statystykach wypadków przy pracy (ESAW) oraz szereg informacji dodatkowych, takich jak staż pracy i szkolenie poszkodowanego czy też szacunkowe straty materialne spowodowane wypadkiem. Ewidencjonowane są również przyczyny wypadków, które nie zostały dotychczas uwzględnione w statystykach europejskich.

Klasyfikacja przyczyn wypadku ujmuje kategorie związane z ogólną organizacją pracy, organizacją i wyposażeniem stanowiska pracy, technologią, a przede wszystkim z działaniami pracownika. W szczególności są to:

- niewłaściwy stan czynnika materialnego (wyróżnia się tu 19 podkategorii);
- niewłaściwa ogólna organizacja pracy (15 podkategorii);
- niewłaściwa organizacja stanowiska pracy (7 podkategorii);
- brak czynnika materialnego lub niewłaściwe posługiwanie się nim przez pracownika (9 podkategorii);
- nieużywanie sprzętu ochronnego przez pracownika (4 podkategorie);
- niewłaściwe samowolne zachowanie się pracownika (8 podkategorii);

- stan psychofizyczny pracownika niezapewniający bezpiecznego wykonania pracy (6 podkategorii);
- nieprawidłowe zachowanie się pracownika (9 podkategorii);
- inna przyczyna.

Należy tutaj zwrócić uwagę, że aż pięć spośród dziewięciu kategorii w tej klasyfikacji odnosi się do różnego rodzaju nieprawidłowości w wykonywaniu zadań przez pracownika. Ma to niewątpliwy wpływ na rejestrowanie przyczyn wypadków przy pracy i na wynik analiz danych statystycznych [7].

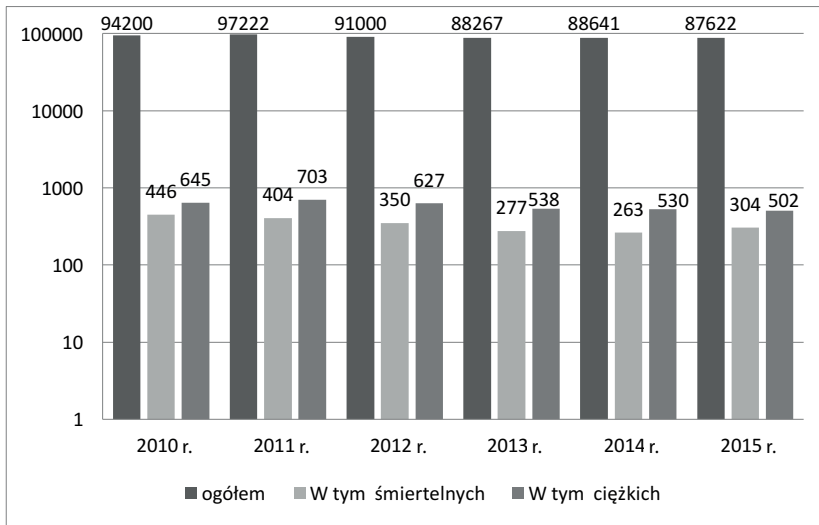
4. Wybrane dane statystyczne dotyczące wypadków przy pracy w Polsce w latach 2010–2015

Poniżej zostały przedstawione i poddane analizie wybrane dane statystyczne, zarejestrowane przez GUS za pomocą „Statystycznej Karty Wypadków przy pracy Z-KW” w latach 2010–2015. Zwrócono szczególną uwagę na liczbę osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy, w tym w wypadkach śmiertelnych i ciężkich, a także na przyczyny wypadków.

Tabela 1. Liczba osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy w latach 2010–2016

Rok	Liczba osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy		
	ogółem	w tym w wypadkach śmiertelnych	w tym w wypadkach ciężkich
2010	94 200	446	645
2011	97 222	404	703
2012	91 000	350	627
2013	88 267	277	538
2014	88 641	263	530
2015	87 622	304	502

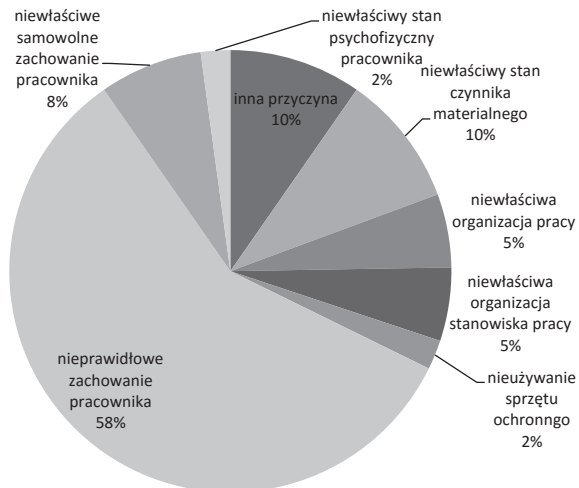
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [8]

Rys. 1. Liczba osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy ogółem, w tym w wypadkach śmiertelnych i ciężkich w latach 2010–2015

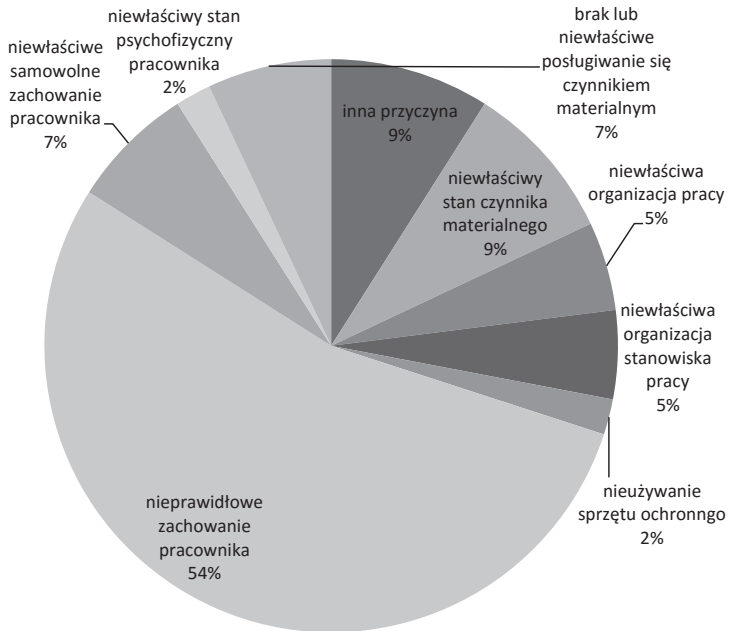
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [8]

Poniżej przedstawiono w formie graficznej przyczyny wypadków przy pracy w latach 2010–2015. Podano również udział procentowy poszczególnych grup przyczyn wypadków w ich ogólnej liczbie.

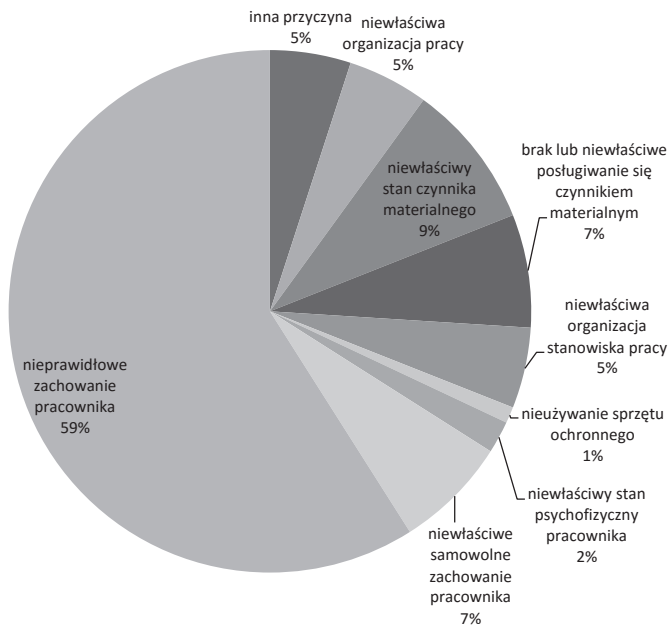
Rys. 2. Przyczyny wypadków przy pracy w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [8]

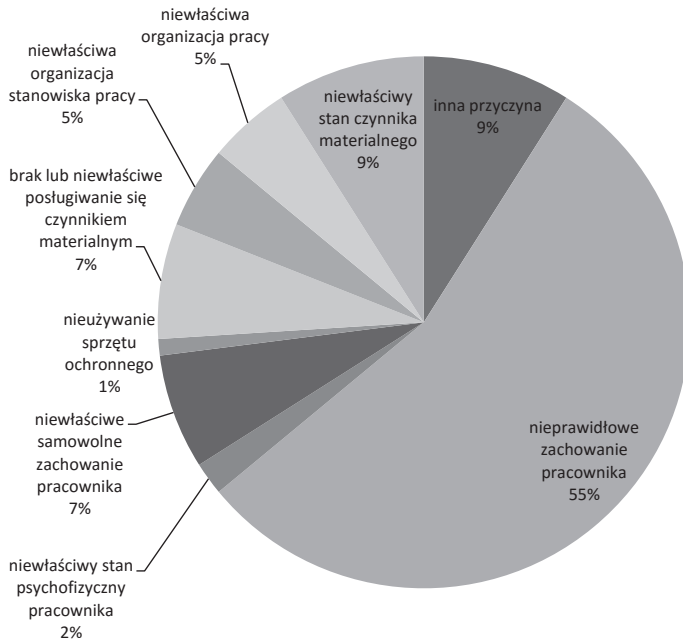
Rys. 3. Przyczyny wypadków przy pracy w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [8]

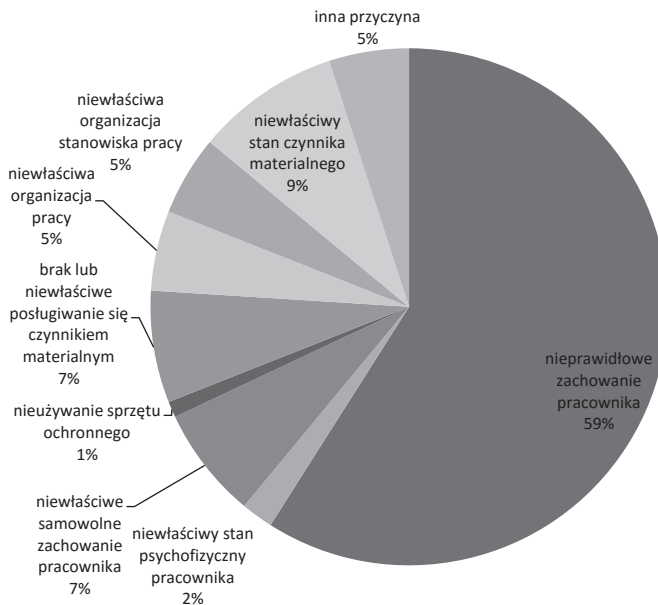
Rys. 4. Przyczyny wypadków przy pracy w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [8]

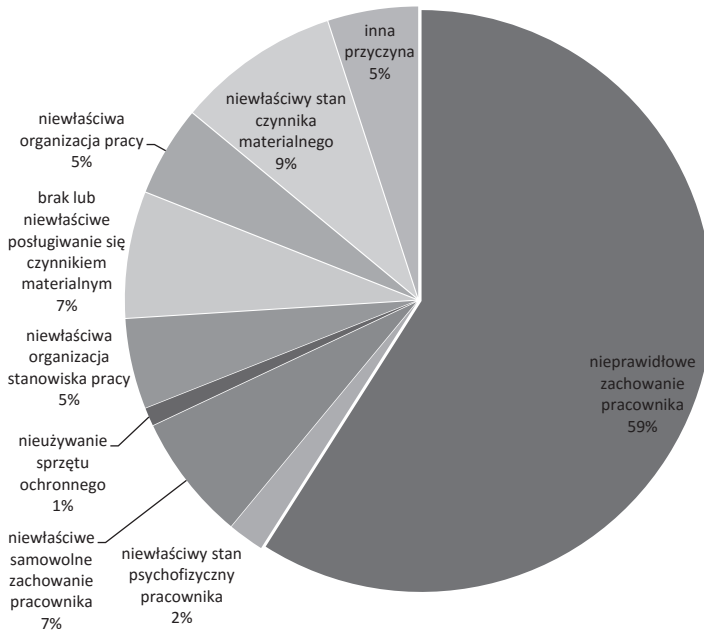
Rys. 5. Przyczyny wypadków przy pracy w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [8]

Rys. 6. Przyczyny wypadków przy pracy w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [8]

Rys. 7. Przyczyny wypadków przy pracy w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [8]

Wnioski

Na podstawie danych zawartych w tabeli 1 można zauważyć, że w przedziale czasu od roku 2010 do roku 2015 występuje tendencja spadkowa liczby poszkodowanych ogółem w wypadkach przy pracy, jedynie w 2011 r. wzrosła liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy w stosunku do roku poprzedniego. Liczby poszkodowanych ogółem w wypadkach przy pracy w poszczególnych latach są następujące: 94 200 (w 2010 r.), 97 222 (w 2011 r.), 91 000 (w 2012 r.), 88 267 (w 2013 r.), 88641 (w 2014 r.) i 87 622 (w 2015 r.). W 2015 r. liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy spadła w porównaniu do roku 2010 o około 7%.

Podobne tendencje można zauważyć w przypadku liczby poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych i ciężkich w tym samym przedziale czasowym. Liczby poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych przy pracy wynoszą odpowiednio: 446 (w 2010 r.), 404 (w 2011 r.), 350 (w 2012 r.), 277

(w 2013 r.), 263 (w 2014 r.) oraz 304 (w 2015 r.). Zatem liczba poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych przy pracy spadła w ciągu pięciu lat o około 32%. Natomiast liczba poszkodowanych w wypadkach ciężkich przy pracy wynosiła w poszczególnych latach: 645 (w 2010 r.), 703 (w 2011 r.), 627 (w 2012 r.), 538 (w 2013 r.), 530 (w 2014 r.) oraz 502 (w 2015 r.). Liczba poszkodowanych w ciężkich wypadkach przy pracy spadła w ciągu omawianych pięciu lat o około 22%.

Jeżeli zwrócimy uwagę na wykresy przedstawiające przyczyny wypadków przy pracy w Polsce w latach 2010–2015 (rys. 2–7), można zauważyć, że największy udział mają przyczyny nazwane jako: „nieprawidłowe zachowanie pracownika” – ta kategoria przyczyn wypadków stanowi ponad połowę wszystkich przyczyn wypadków przy pracy w Polsce w latach 2010–2015. Udział przyczyn sklasyfikowanych jako „nieprawidłowe zachowanie pracownika” w stosunku do ogółu przyczyn wypadków przy pracy wynosi odpowiednio: w 2010 r. – 55%, w 2011 r. – 54%, w 2012 r. – 54%, w 2013 r. – 55%, w 2014 r. – 59% i w 2015 r. – 59%.

Kategoria przyczyn wypadków przy pracy nazwana „niewłaściwy stan czynnika materialnego” w każdym z analizowanych lat ma udział procentowy w ogólnej liczbie przyczyn wypadków przy pracy na poziomie 9%.

Udział „niewłaściwej organizacji pracy” i „niewłaściwej organizacji stanowiska pracy” wynosi odpowiednio: 5% i 6% w 2010 r., 5% i 5% w 2011 r., 5% i 5% w 2012 r., 5% i 5% w 2013 r., 5% i 5% w 2014 r. oraz 5% i 5% w 2015 r.

Przyczyny wypadków nazwane „brak lub niewłaściwe posługiwanie się czynnikiem materialnym” w każdym z analizowanych lat stanowią 9% wszystkich przyczyn wypadków przy pracy.

„Nieużywanie sprzętu ochronnego” to przyczyna wypadków, której udział w ogólnej liczbie przyczyn wypadków w poszczególnych latach wynosi odpowiednio: 1% w 2010 r., 2% w 2011 r., 2% w 2012 r., 1% w 2013 r., 1% w 2014 r. i 1% w 2015 r.

Kategoria przyczyn wypadków przy pracy nazwana: „niewłaściwe samowolne zachowanie pracownika” w każdym z badanych lat wynosi na tle wszystkich przyczyn wypadków przy pracy 7%.

Natomiast wg danych GUS „niewłaściwy stan psychofizyczny pracownika” w każdym roku od 2010 do 2015 wynosi 2% w stosunku do wszystkich przyczyn wypadków przy pracy w Polsce.

Przyczyny, które nie zostały zaliczone do wymienionych powyżej kategorii zostały sklasyfikowane jako „inna przyczyna” i wynoszą w przedziale od 2010 do 2015 r. odpowiednio: 8%, 9%, 9%, 9%, 5% oraz 5%.

Ze względu na największy udział procentowy w ogólnej liczbie przyczyn wypadków przy pracy oraz na tendencję rosnącą należy zwrócić szczególną uwagę na przyczyny wypadków przy pracy, które zaliczają się do kategorii „nieprawidłowe zachowanie pracownika”. Po to, aby przeanalizować je i postarać się aby w przyszłości źródła tych przyczyn były eliminowane. Nasuwa się jednak pytanie jakie konkretnie zachowania pracowników kryją się pod nazwą tej kategorii przyczyn wypadków? W załączniku do Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 8 listopada 2010 r. występuje objaśnienie, że ta kategoria przyczyn wypadków, czyli „nieprawidłowe zachowanie pracownika” może wynikać z: nieznajomości zagrożenia, nieznajomości przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, lekceważenia zagrożenia (brawura, ryzykanctwo), lekceważenia poleceń przełożonych, niedostatecznej koncentracją uwagi na wykonywanej czynności, zaskoczenia niespodziewanym zdarzeniem, niewłaściwego tempa pracy, braku doświadczenia oraz innych przyczyn. Należy tutaj stwierdzić, że wypadki przy pracy wynikające z tej kategorii przyczyn nie muszą być wynikiem złej woli pracowników. Nieznajomość przepisów i zasad bhp wynikać może z nieprzeszkolenia pracowników albo nieodpowiedniego szkolenia. Nieznajomość zagrożenia oraz lekceważenie zagrożenia (brawura, ryzykanctwo), a także lekceważenie poleceń przełożonych oraz słaba koncentracja mogą być spowodowane brakiem szkolenia, niezapoznaniem pracownika z oceną ryzyka zawodowego, niezwróceniem uwagi na ewentualne konsekwencje ignorowania zagrożeń. Zaskoczenie niespodziewanym zdarzeniem oraz brak doświadczenia, to wynik słabego szkolenia lub jego braku, słabego nadzoru nad nowymi pracownikami lub jego braku oraz nieprzemyślana polityka kadrowa.

Należy jeszcze raz podkreślić, że spośród dziewięciu kategorii przyczyn wypadków przy pracy rejestrowanych w statystycznej karcie wypadku aż pięć odnosi się do różnego rodzaju nieprawidłowości w wykonywaniu zadań przez pracownika, co przekłada się na rejestrowane przyczyny wypadków. Dla laików, którzy widzą że większość przyczyn wypadków przy pracy to „nieprawidłowe zachowania pracowników”, wniosek jest prosty – to pracownicy powodują większość wypadków i niewiele można z tym zrobić. Jest to błędny

wniosek. W większości przyczyny wypadków przy pracy zakwalifikowane jako „nieprawidłowe zachowanie pracownika” wynikają ze złego zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w przedsiębiorstwie.

Zatem, co należy zrobić aby zmienić tę sytuację? I jak wpływać na poprawę bezpieczeństwa w pracy? Z tej krótkiej analizy wynika potrzeba zmiany nazw kategorii przyczyn wypadków przy pracy, które są rejestrowane w statystycznej karcie wypadków, możliwe że również zwiększenie liczby tych kategorii. Tak, aby jasne było dla odbiorców danych statystycznych z jakich przyczyn zaistniał dany wypadek przy pracy.

Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Centralny Instytut Ochrony Pracy Państwowy Instytut Badawczy, informacje na temat ryzyka zawodowego przekazywane zwykle przez pracodawców w formie obowiązkowego szkolenia bhp nie są najskuteczniejsze w odczuciu pracowników. Okazało się, że największy wpływ na rozwój pożądanych zachowań w obszarze bhp miały filmy lub animacje wyświetlane w miejscu pracy, słowne instrukcje od zwierzchnika lub osoby nadzorującej pracę oraz rozmowy ze współpracownikami. Z kolei najmniejszą skutecznością oddziaływania na intensyfikację zachowań promujących bezpieczeństwo pracy charakteryzowały się instrukcje obsługi oraz inne niewymagające podpisywania przez pracownika materiały pisemne. Przedstawione wyniki badań, a także elementy teorii postaw, dowodzą, że warunkiem skuteczności przekazu informacji na temat ryzyka zawodowego jest jej odpowiednie dopasowanie do indywidualnych możliwości percepcyjnych pracownika, a także do warunków społecznych panujących w przedsiębiorstwie. Niezwykle ważne jest, więc uwzględnianie przez pracodawcę struktury społecznej przedsiębiorstwa – m.in. składu osobowego pracowników (analiza ze względu na różne zmienne socjologiczne, jak: wiek, płeć, staż pracy, kwalifikacje zawodowe i stan zdrowia itp.) czy hierarchii wartości i potrzeb informacyjnych pracowników, aby prowadzone działania służące kształtowaniu postawy względem bezpieczeństwa pracy przyniosły zamierzony efekt. Źródłem takiej wiedzy mogą być wyniki badań czy analiz prowadzonych w przedsiębiorstwie, jak i badań (psychologicznych lub socjologicznych) omawianych w literaturze. Pracodawca musi pamiętać również, że wstępny okres pracy jest trudnym dla pracownika okresem przystosowania się do warunków pracy i nowego środowiska społecznego. Nie znając dobrze swojej pracy, nowy pracownik nie zna związanych z nią zagrożeń albo też zna teoretycznie, ale nie jest oswojony ze sposobami ich

unikania. Ogromne jest więc znaczenie właściwego szkolenia, wyrobienia nawyków zachowania ostrożności, tak aby nie było to dodatkową czynnością, ale nierozłącznym składnikiem czynności pracy [10].

Podsumowując należy podkreślić, że wszystkim powinno zależeć na bezpiecznych i higienicznych warunkach pracy zarówno pracodawcom jak i pracownikom, a także rządzącym. W tym celu należy zwrócić szczególną uwagę na prawidłową analizę wypadków przy pracy, żeby była ona możliwa muszą być precyzyjnie rozpoznane przyczyny wypadków aby następnie wyeliminować lub chociaż ograniczać ich przyczyny. Najważniejszym elementem kształtującym bezpieczne warunki pracy wydaje się wiedza i przekazywanie tej wiedzy czyli edukacja.

Literatura

- [1] Rzepecki J.: Społeczne koszty wypadków przy pracy w Polsce. *Bezpieczeństwo pracy – Nauka i Praktyka* 2005, nr 7–8, str. 34–37.
- [2] Rzepecki J.: Społeczne koszty wypadków przy pracy. *Bezpieczeństwo pracy – Nauka i Praktyka* 2012, nr 5, str. 20–23.
- [3] Ustawa z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. 2002 nr 199 poz. 1673).
- [4] Ustawa z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. 1998 nr 21, poz. 94 z póź. zm).
- [5] Matuszewski K.: Przyczyny wypadków przy pracy w górnictwie w aspekcie profilaktyki. *Bezpieczeństwo Pracy – Nauka i Praktyka* 2009, nr 2, str. 22–25.
- [6] Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 7 stycznia 2009 r. w sprawie statystycznej karty wypadku przy pracy (Dz.U. 2009 nr 14, poz. 80).
- [7] Pawłowska Z.: Podstawy prewencji wypadkowej. CIOP-PIB, Warszawa 2008.
- [8] <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/wymiary>(dostęp: 03.03.2017).
- [9] Wrześcińska J.: Czynniki ludzkie jako determinanta występowania wypadków przy pracy. *Bezpieczeństwo zdrowia publicznego w zagrożeniach środowiskowych. Postępy metodologii badań*, pod red.: Konieczny J., Garmond Oficyna wydawnicza, Poznań 2012, s. 569–581.

- [10] Szczygielska A., Wrześcińska J.: Kształtowanie pozytywnej postawy pracowników wobec bezpieczeństwa pracy. *Bezpieczeństwo Pracy – Nauka i Praktyka* 2009, nr 12, s. 16–19.
- [11] Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 8 listopada 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie statystycznej karty wypadku przy pracy (Dz.U. Nr 218, poz. 1440 i nr 240, poz. 1612).